

ALBERT GÁBOR: ...*minden, ami voltunk...**

PONT KIADÓ. BUDAPEST, 2015, 160 OLD.

Különleges, nem szokványos könyvet szeretnék bemutatni, melyre a megtisztelő felkérést a könyv egyik írójától, szerkesztőjétől – Albert Gábortól – kaptam. A könyv ugyanis nem egy, hanem két szerző, egy Magyarországon élő író – Albert Gábor – és egy Amerikába kivándorolt festőművész – Kürz János – levelezését tartalmazza.

A kötet címe – ...*minden, ami voltunk...* – Rilke *Duinói elégiáikjának* első darabjából származik, Kürz János fordításában. A levelezés 1984-ben kezdődött, és 1990-ben, Kürz János halálával ért véget.

A levelezés két rokonlélek egymásra találása, gondolatcseréje, érdeklődésének, közéleti aktivitásának, szerepvállalásának, munkásságának irodalmi értékű bemutatása, a kor – történelmünk mozgalmas hat esztendejének – a tükrében.

A festő és az író kapcsolatának érdekessége, hogy az éveken át folyó, kitartó levelezés kezdetén Albert Gábor, és hazánk idegenbe szakadt festő-fia, személyesen nem is ismerte egymást. Albert Gábor megküldte *Emelt fővel* című könyvét Kürz Péternek, aki azt átadta apjának, és Kürz János – a könyv elolvasását követően írta meg első, bemutatkozó levelét Albert Gábornak, melyben kifejezi elismerését, és meleg szavakkal köszöni meg az értékes ajándékot.

Lényegében a nagyszabású, szociográfiai mű indította el a két, szellemileg rokon, idegen férfi levelezését. A levelek hangja kezdettől fogva baráti, de eleinte inkább tartózkodó. Az akkori viszonyokra rendkívül jellemző Kürz János politikai kérdésekkel kapcsolatos diszkrét óvatossága, amit csak 1989-ban magyaráz meg Albert Gábornak: „...az elmúlt évek során többször kaptam, mint kívülálló, intést arra, hogy ne tegyek fel kérdéseket – sőt arra is, hogy ne is levelezsek.”

A levelezést kiegészíti a hazai és az amerikai hírforrások cseréje: könyvek, újságkivágások, albumok, mások által írott levelek postázása, a fontosabb eseményekkel, sajtóvéleményekkel kapcsolatos kölcsönös tájékoztatás érdekében.

A talán szorgalmasabb levelező, Kürz János írásaiból megismerhetjük a világcsavargó festő életének fontosabb mozzanatait, a család Versecről való kitelepítését, a „Magyar Vagonlakók Testületének” létezését, főiskolás éveit, családi viszonyait, kiállításait, kórustagságát, versfordítását, egyházi szerepvállalását. Számomra különösen megkapó módon azt is, ahogy a festő milyen szívósan nyomon követte a távolból az itthoni eseményeket, hogy allentowni lakosként is minden idegzálával mennyire kötődött a hazájához. Első pesti utazása után, 1977-ben ezt írta *Naplójában*: „Mióta csak hazajöttem (hazulról) bánt, hogy nem tudom elmondani Budapestet, ahogyan szeretném, senkinek. Senkinek sem tudom elmondani, mit jelent, hogy otthon voltam.” „Nekem a világ voltál, Budapest” – idézi Hajnal Anna versét.

* A könyvismertetés a Százak Tanácsa 2016. február 4-i ülésén hangzott el.

Az 1980-as évek végének politikai erjedése során, 1988-ban került sor Kürz János újabb hazalátogatására, az író és a festő találkozására Budapesten. A személyes ismeretség a levelezés évei alatt fokozatosan mélyülő barátságot szorosabbá fűzte, és a gondolatgazdag, kordokumentumnak minősíthető levelek hangja közvetlenebbé, őszintébbé vált, mert „jól esett a könnyebbség reményében megosztani gondolataikat”.

Albert Gábor levelei pontosan tükrözik az 1980-as évek Magyarországnak viszonyait, amikor 100%-os munkáért 10%-os fizetség járt, pedig, mint írja: „... idealizmussal nem lehet kifizetni az embereket.” Az író a rendszerváltás idején végzett politikai tevékenységét, szereplését csak röviden említi. Beszámol Bush elnök magyarországi látogatásáról, Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése kapcsán pedig nagy őszinteséggel emlékezik meg – nevének említése nélkül – a „párt nagy halottjáról”, akiről megállapítja, hogy egyszerre teljesítette meg Haynaut, Bachot és Tisza Kálmánt, és „az alaptalan jólét (viszonylagos jólét) megteremtésével morálisan tette tönkre az országot”.

Ugyanebben a rövid levélben az író rendszerváltozással kapcsolatos tömör, váteszi véleményét is olvashatjuk: „...az a baj, hogy lényegét tekintve minden maradt a régiben. Nem attól kell félni, hogy minden visszarendeződik (állandóan erről beszélnek), hanem hogy semmi nem rendeződik át... Mindenki ül a maga posztján, legfeljebb eltűrik, hogy szidalmazták őket.”

1990 márciusában kelt levelében Albert Gábor a választások előtti napokban kertelés nélkül megírja barátjának, hogy „hátborzongató, ami az antiszemitizmus rémének állandó megidézése körül történik”, majd hozzáteszi: „Az antiszemitizmus a zsidóság negatív önmeghatározásának egyik – és igen veszélyes eszköze.”

Figyelemreméltó, és a levelek alapján jól érzékelhető, hogy milyen torzképet fest hazánkról és térségünkről az amerikai sajtó. Ez a tény megmutatkozik abban is, hogy a választások előtt az amerikai lapok az SZDSZ szerepét mennyire túlértékelték, és a győzelmét jósolták.

Az 1990. április 8-i választások eredményének Albert Gábor nagyon örült, de örömebe ürom is vegyült, s hozzáteszi: „Gyakran bizony szomorú vagyok.” „Az MDF hiába nyerte meg a választásokat, sajtója nincs, kormánylap nincs, a rádió az ellenzék kezében van, nemkülönben a TV.” Majd rezignáltan állapítja meg: „Mind-ez, ami itt történik, csak a felület fodrozódása és végső soron lényegtelen, jobban mondva lényeg nélküli. Valójában hátat kellene fordítanom mostani életemnek, és észrevenni, hogy az igazi céltábla éppen mögöttem van.”

A levelek és az idézett mondatok híven tükrözik Albert Gábor írói hitvallását, melyet az első – még János bátyámnak címzett – levelében meg is fogalmaz: „Az igazság olyan, hogy nem lehet felezni, negyedelni, akkor már az egész odakívánkozik.”

A levelek kapcsán az olvasó átélheti a rendszerváltás előtti és alatti évek pezsgését, reményeit, és csalódásait. Az időszak utolsó eseménye, amelyről Albert Gábor leveléből képet alkothatunk, a taxisbloká.

1990. november 20-án feladott válaszlevele után ugyanis néhány nappal, no-

vember 25.-én, Kürz János elhunyt. A könyv az író kondoleáló levelével végződik, melyben rokonának, családtagjának nevezi barátját, akinek a „levelei belenőttek az életébe”.

A könyvben kiadott levelezés betekintést enged két nagyműveltségű, az irodalom, a közélet, a politika iránt szenvedélyesen érdeklődő művész lelki- és gondolatvilágába. Ugyanakkor bemutatja két magyar család – egy gyermekeivel Amerikába sodródott, és egy minden gond és baj ellenére hazájához hű fiának – különböző életét, sorsát. Úgy is mondhatnám, a könyv az „oldott kéve” szociográfiája.

A rendhagyó levélregény szervesen illeszkedik Albert Gábor egyre inkább kiteljesedő életművébe.